

แบบรายงานผลการพัฒนาความรู้ของข้าราชการ สถานีพัฒนาที่ดินพระนครศรีอยุธยา
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๑

รอบการประเมินที่..... ๑ / ๒๕๖๘ ตั้งแต่วันที่..... ๑ ตุลาคม ๒๕๖๗ – ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๘

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

ชื่อ-นามสกุล.....นางสาวภทรชนก ปัทมะนาวัน ตำแหน่ง.....นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
กลุ่ม/ฝ่าย.....สถานีพัฒนาที่ดินพระนครศรีอยุธยา สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๑
หัวข้อการพัฒนา.....การคิดเชิงวิพากษ์และการจัดการปัญหา
สถานที่.....e-Learning วันที่.....๒๙ พ.ย.-๑ ธ.ค. ๒๕๖๗
วิทยากร/ผู้ให้ความรู้.....ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬารัตน์ ธรรมประทีป หน่วยงานที่จัดอบรม.....สำนักงาน ก.พ.....

สรุปสาระสำคัญ.....มนุษย์เราใช้ความคิดอยู่ตลอดเวลา ทำทุกอย่างก็ต้องคิด การคิดเป็นกระบวนการทางสมองโดยใช้สติปัญญาต่อสิ่งเร้าที่มากระทบ และตอบสนองอย่างมีเป้าหมายโดยผ่านการคิด การคิดเชิงวิพากษ์ จึงหมายถึง การตอบสนองต่อสิ่งเร้าของมนุษย์โดยใช้กระบวนการทางสมองหรือทางสติปัญญาในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อที่จะทำบางอย่างตามเป้าหมายที่กระบวนการคิดนั้นเกิดขึ้น เป้าหมายนั้นอาจจะเพื่อให้คนอื่นเข้าใจหรือโน้มน้าวใจก็ได้

การคิดเชิงวิพากษ์และการจัดการปัญหา

วัตถุประสงค์

1. สามารถอธิบายแนวคิดพื้นฐานของการคิดเชิงวิพากษ์ได้
2. สามารถอธิบายความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ได้
3. สามารถประยุกต์ใช้แนวทางการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ได้
4. สามารถอธิบายแนวคิดพื้นฐานของการจัดการปัญหาได้

1. แนวคิดพื้นฐานของการคิดเชิงวิพากษ์

1.1 การคิดเชิงวิพากษ์ (critical Thinking) หมายความว่า การตอบสนองต่อสิ่งเร้าของมนุษย์โดยใช้กระบวนการทางสมองหรือสติปัญญาในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ องค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อที่จะทำบางอย่างให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กระบวนการคิดนั้นเกิดขึ้น โดยเป้าหมายอาจจะเป็น การตัดสินใจเลือก การแก้ปัญหา หรือให้บุคคลอื่นเข้าใจ หรือโน้มน้าวใจ

1.2 องค์ประกอบของการคิดเชิงวิพากษ์ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ

1. การคิดอย่างรอบคอบและมีเป้าหมาย คือ การที่พยายามคิดอย่างช้า ๆ การคิดอย่างละเอียด เพื่อที่จะให้การตัดสินใจหรือเป้าหมายนั้น ๆ เป็นไปได้อย่างถูกต้องหรือเหมาะสมที่สุดในแต่ละสถานการณ์
2. การใช้เหตุผลหรือตรรกะ คือ การใช้เหตุผลหรือการตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทางเลือก หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเร้า แต่การใช้เหตุผลจะต้องไม่ใช่อารมณ์เข้ามา เกี่ยวข้อง
3. การตัดสินใจเกี่ยวกับความเชื่อ คือ การตัดสินใจโดยใช้ความเชื่อหรือไม่เชื่อว่ามีข้อมูลเพียงพอหรือไม่

4. การประยุกต์ใช้กับปัญหาที่เกิดขึ้น คือ การแสดงความคิดโดยใช้การคิดเชิงวิพากษ์ เพื่อที่จะ โน้มน้าวใจหรือแก้ปัญหาสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

1.3 ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนต่อการคิดเชิงวิพากษ์ การคิดเชิงวิพากษ์ไม่ได้เป็นความคิดเชิงลบ สามารถเกิดขึ้นเองได้ตามธรรมชาติ ไม่เกี่ยวกับความรู้ ประสบการณ์ของผู้วิพากษ์และความคิดเชิงวิพากษ์ ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นทุกเรื่อง และไม่ได้ต้องการหาคำตอบที่ถูกต้องทุกเรื่อง แต่ต้องการหาคำตอบที่เหมาะสม กับเหตุการณ์นั้น ๆ

1.4 ความสำคัญของการคิดเชิงวิพากษ์

1. ลด “จุดอ่อน” การคิดตามธรรมชาติของมนุษย์
2. สืบค้นความจริงไม่เร่งด่วนเชื่อ
3. เพิ่มการสังเกตความแตกต่างท่ามกลางความเหมือน ทำให้สามารถค้นหาความจริงได้มากขึ้น
4. เชื่อในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ถูกหลอกง่าย
5. ช่วยให้ตัดสินใจตามข้อเท็จจริง ลดการใช้อารมณ์และความรู้สึก
6. ทำให้เกิดการความร่วมมือ
7. จุดเริ่มต้นของความคิดสร้างสรรค์

2. ความสามารถกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์

2.1 กระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

- 1) การเผชิญกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดหวัง เมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นไม่สอดคล้องกับสมมติฐานในใจ สามารถรับรู้ความผิดปกติที่เกิดขึ้น ส่งผลให้เกิดความคิดโต้แย้งจากเดิม
- 2) การประเมินสถานการณ์ โดยการตรวจสอบอย่างละเอียดว่าเกิดสิ่งใด เพื่อประเมินค่าว่าจะตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร
- 3) การวินิจฉัยตรวจสอบอย่างละเอียด เริ่มยอมรับความขัดแย้ง และพยายามหาทางอธิบาย ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพื่อลดความรู้สึกไม่สบายใจ อันอาจนำไปสู่การค้นหาลู่ทางเลือกใหม่ คำตอบใหม่
- 4) การพัฒนามุมมองที่แตกต่างเมื่อพบว่าสิ่งที่เคยยึดถือไม่สามารถเป็นจริงได้อีก จึงพยายาม หาทางเลือกใหม่ หรือมุมมองใหม่และพัฒนามุมมองใหม่
- 5) บุคลากรวิพากษ์และพฤติกรรมใหม่ที่เกิดขึ้น โดยคิดว่าสิ่งนั้นถูกต้องสมเหตุสมผล ทำให้เกิด โลกทัศน์ใหม่และสมมติฐานใหม่เกิดขึ้น

กระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ประกอบด้วย การรับรู้ การระลึกถึงความรู้ ที่สะสมอยู่ การผสมผสานความรู้ด้วยการย่อยข้อมูลและสร้างข้อมูลใหม่ขึ้น เพื่อหาคำตอบว่าสิ่งที่คิดคืออะไร ประกอบด้วยการทำงาน 2 ส่วน คือ

1. กระบวนการทำงานของการคิด (Mental operations) มี 2 ส่วน ประกอบด้วย

1.1 กระบวนการผสมผสานความรู้ (Cognitive operations) คือ การใช้ทักษะพื้นฐานต่าง ๆ ในการย่อยข้อมูลและสร้างยุทธวิธีต่าง ๆ ในการสร้างความรู้ขึ้นมาใหม่

1.2 กระบวนการจัดการและควบคุมความคิด (Metacognitive) เป็นการสะท้อนความคิด มีขั้นตอน ดังนี้ 1) วางแผน ประยุกต์วิธีและทักษะพื้นฐานที่เกี่ยวกับการคิด เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ 2) ประเมินผล

การทำงานของความคิดตนเอง 3) ควบคุมการทำงานของความคิดปรับเปลี่ยนความคิดตามผล การประเมินเป็นระยะ ๆ

2. การก่อเกิดความคิด (Disposition) วิธีการที่สนับสนุนให้เกิดความคิดและพฤติกรรมที่ฉลาด และได้ผลดี ได้แก่

- 1) เลือกใช้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ
- 2) หาหลักฐานสนับสนุน
- 3) เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็น
- 4) ตั้งใจทำงานจนสำเร็จ
- 5) เปลี่ยนความคิดเห็น เมื่อมีเหตุผลที่ควรรับฟัง
- 6) ไม่ตัดสินเมื่อมีหลักฐานไม่เพียงพอ

2.2 คุณลักษณะของผู้ที่มีความคิดเชิงวิพากษ์ ประกอบด้วย

- 1) เป็นคนชอบตั้งคำถาม
- 2) หลีกเลี่ยงการด่วนสรุป
- 3) เป็นคนอยากรู้อยากเห็น
- 4) เป็นคนใจกว้าง

2.3 ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์

1. การตีความ เป็นความสามารถที่ใช้ในการทำความเข้าใจข้อมูลที่ผ่านเข้ามาในชีวิตโดยมีทักษะย่อยในการตีความ คือ การจัดกลุ่มข้อมูล และการแปลความหมาย

2. การวิเคราะห์ คือ ความสามารถในการแยกแยะข้อมูล โดยยึดหลัก 3 ข้อ ดังนี้

- 1) การแยกแยะ ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความคิด
- 2) การแยกแยะข้อมูลเพื่อโต้แย้งข้อมูลที่ได้รับ
- 3) การแยกแยะข้อมูลเพื่อ ระบุข้อโต้แย้งของข้อมูลที่ได้รับมา

3. การประเมินผลข้อมูลหรือข้อโต้แย้งที่ได้รับมาเพื่อหาทางเลือก

4. การสรุปอ้างอิง โดยการตีความข้อสงสัยกับคำถามนั้นและพยายามตีความโดยมีหลักฐานสนับสนุน

5. การอธิบาย เป็นการพรรณนา เล่าเรื่องโดยมีข้อมูลมาสนับสนุน

6. การควบคุมตนเอง

3. การพัฒนานิสัยการคิดเชิงวิพากษ์และการตอบสนองต่อการวิพากษ์

3.1 ข้ออ้าง ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น การอ้างเหตุผล

- ข้อเท็จจริง (fact) คือข้อมูลที่ได้จากการสังเกตโดยตรง

- ข้ออ้างหรือคำกล่าวอ้าง (premise) คือข้อมูลที่เป็นไปได้ทั้งข้อเท็จจริงและข้อสรุป รวมถึงการสันนิษฐาน เพราะถือว่าเป็นคำอ้างที่มาจากข้อมูลที่มีอยู่ ข้ออ้างอาจเป็นจริงหรือไม่จริงก็ได้ แบ่งออกเป็น

1) คำกล่าวอ้าง (claim) คือ ข้อความที่เป็นไปได้ ที่เป็นจริงและไม่เป็นจริง แต่เกิดจากการตีความที่มีเหตุผล และไม่มีเหตุผล

2) ความคิดเห็น (opinion) เป็นการพูดลอย ๆ หรือความรู้สึก

3.2 การใช้เหตุผลในการลงข้อสรุป สามารถพิจารณาได้จาก

- 1) เหตุผลหรือข้อมูลสนับสนุน
- 2) ข้อมูล หรือความเข้าใจของเราตรงกับเหตุผลสนับสนุนของเหตุการณ์หรือข้อกล่าวอ้าง
- 3) ความน่าเชื่อถือของเหตุผล

3.3 การฝึกใช้หลักการวินิจฉัยข้อกล่าวอ้าง

หลักในการพิจารณาข้ออ้างและข้อสมมติที่มีในชีวิตประจำวัน หรือการทำงาน พยายาม แยกแยะระหว่างความจริง ข้อคิดเห็น ความเชื่อ หลักฐาน แนวคิดบุคคล เพื่อ พิจารณาความเป็นเหตุเป็นผล ใช้ตรรกะในการลงข้อสรุป เมื่อต้องรับข้อมูล ข่าวสาร ข้ออ้างในลักษณะต่าง ๆ ควรใช้หลักแยกแยะ และพยายามตั้งคำถามหรือข้อมูลที่มีลักษณะของข้อกล่าวอ้าง มีดังนี้

1. ข้ออ้างที่ใช้ชั้นภาษาการนำเสนอที่เป็นลักษณะที่เรียกว่าเป็น “ขั้นกว่า” หรือ “ที่สุด” ควรตั้งคำถามหรือพิจารณาข้อกล่าวอ้างตามแนวทางนี้

- 1.1 ในการเปรียบเทียบ มากที่สุด ดีที่สุด ต้องมีการเปรียบเทียบ
- 1.2 เปรียบเทียบกับอะไร
- 1.3 ใช้เกณฑ์ใดในการเปรียบเทียบ

2. การกล่าวอ้างที่สร้างความน่าเชื่อถือ ควรวิพากษ์ว่าเป็นความจริงหรือความรู้สึก ควรตั้งคำถาม หรือข้อพิจารณาตามแนวทางนี้

2.1 ให้ตั้งข้อสังเกต เมื่อมีคำถามที่หนึ่งต้องมีคำถามที่สองและที่สาม ต่อตามกันมา เพื่อ ค้นหาให้ได้ว่าแต่ละลำดับมีความแตกต่างกันอย่างไร ใช้มาตรฐานใดในการเปรียบเทียบหรือเรียงลำดับ และ มาตรฐานนั้นมีความน่าเชื่อถือเพียงใดหรือเพียงพอต่อการจัดลำดับเพียงใด สมเหตุสมผลหรือไม่

2.2 ให้ตั้งข้อสังเกตว่าข้อกล่าวอ้างมีความน่าเชื่อถือเป็นสูตรสำเร็จหรือชุดความคิดที่ยอมรับ ทั่วไปหรือไม่ เช่น การกล่าวอ้างผู้เชี่ยวชาญ ใช้การทดลองทางวิทยาศาสตร์ ใช้บุคคลน่าเชื่อถือ สถาบัน ผลการวิจัย เป็นต้น ก่อนจะเชื่อควรมีข้อคำถามว่าบุคคลหรือสถาบันหรือผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถืออย่างไร วัตถุประสงค์ที่อยู่เบื้องหลังการอ้างคืออะไร

3. ข้อสรุปแบบเหมารวม ทั้งหมดเป็นเช่นนั้นหรือไม่ ควรตั้งคำถามทั้งหมดเป็นแบบนี้หรือไม่

4. ข้ออ้างที่ด่วนสรุปในทางที่ต้องลึกลับ หรือละทิ้งบางอย่างเกิดจากความผิดพลาด หรือลืมหลับ ข้อกล่าวอ้างในลักษณะต้องอาศัยหลักการวิพากษ์ว่าไม่ต้องลึกลับเรื่องนี้ ให้ตั้งคำถามหรือข้อสังเกตว่า เหตุที่เกิดขึ้นเป็นลบเป็นเหตุเดียวทั้งหมดหรือไม่

5. การอ้างอำนาจที่เหนือกว่าให้หลักสลับด้านในการวิพากษ์

6. ข้อสรุปจากเหตุเดียวใช้หลักการมององค์รวมในการวิพากษ์

7. การกล่าวอ้างเดียวให้ใช้การวิพากษ์สองด้าน

8. หากมีแนวโน้มในการจะเชื่อตามข้ออ้างใด ๆ ให้ชะลอความคิด อย่าด่วนสรุป พยายามลง ข้อสรุปหรือความคิดให้ช้าลง โดยหยุดมองให้รอบด้านพิจารณาให้รอบด้าน

4. แนวคิดพื้นฐานการจัดการปัญหา

ปัญหา (Problem) คือ สถานการณ์ใด ๆ ที่ทำให้คนไม่บรรลุสิ่งที่ต้องการ กิจกรรมใดๆ ในการขจัดหรือ ลด ปัญหาจะเรียกว่าการจัดการปัญหาหรือการแก้ปัญหา

การจัดการปัญหา (Problem solving) หมายถึง ความสามารถทางสมองในการคิดและนำไปสู่ พฤติกรรม เพื่อขจัดภาวะที่ไม่สมดุลที่เกิดขึ้น หรือสถานการณ์ใด ๆ ที่คนไม่สามารถบรรลุสิ่งที่ต้องการได้ ที่เรียกว่า “ปัญญา” โดยพยายามปรับตัวเองและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลกลืนเข้าสู่ภาวะสมดุลหรือภาวะ ที่คาดหวัง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

4.1 ทักษะการแก้ปัญหา (Problem solving skill) หมายถึง ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพและทันเวลา โดยไม่มีอุปสรรค เกี่ยวข้องกับความสามารถในการระบุการกำหนดปัญหา การสร้าง ทางเลือกและวิธีในการแก้ไข้ปัญหา

4.2 ความสำคัญของการจัดการปัญหา

- 1) สามารถนำไปแก้ไข้สิ่งที่ขาดหรือผิดพลาด
- 2) ลดความ เสี่ยงที่เกิดขึ้น
- ๓) เพิ่มโอกาสในการค้นคว้า

5. การพัฒนาทักษะการจัดการปัญหา

5.1 หลักการจัดการปัญหา ประกอบด้วย

1. หลักการวิเคราะห์ปัญหา แยกแยะปัญหาออกเป็นส่วนๆ แยกเป็นปัญหาเดิมหรือปัญหาใหม่
2. การเปรียบเทียบ เปรียบเทียบสาเหตุที่เป็นไปได้หรือไม่ เปรียบเทียบความต่าง แนวทางที่มีต่อ ปัญหา
3. หลักการคัดเลือกปัญหาและตัดสินใจในการจัดการปัญหา
4. การสร้างทางเลือกที่ชัดเจน สร้างแนวคิดใหม่ ทางเลือกใหม่ในการจัดการปัญหา

5.2 ขั้นตอนการจัดการปัญหา มี 7 ขั้นตอน ได้แก่

1. ระบุปัญหา
2. หาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา
3. แจกแจงทางเลือกในการจัดการปัญหา
4. ตัดสินเลือกแนวทางการจัดการปัญหา
5. วางแผนน าทางเลือกไปใช้
6. กำกับติดตามการใช้ทางเลือกที่เลือก
7. ตรวจสอบผลลัพธ์การใช้แนวทาง

5.3 วิธีการพัฒนาทักษะการจัดการปัญหา

องค์ประกอบของการพัฒนาทักษะการจัดการปัญหา ได้แก่

- 1) ประสบการณ์ของบุคคล
- 2) วุฒิภาวะของ สมองและความสามารถทางสติปัญญา
- 3) สภาพแวดล้อม

4) ความสามารถในการมองภาพรวม

วิธีการพัฒนาหรือฝึกฝนทักษะการจัดการปัญหา

- 1) ฝึกจากสถานการณ์จำลอง
- 2) ฝึกพร้อมกับ การคิดเชิงวิพากษ์ ชะลอความคิด ไตร่ตรอง วิเคราะห์อย่างรอบคอบ
- 3) ฝึกทำงานอดิเรก
- 4) เล่นเกมส์

การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน

- วิธีการ
1. ทำให้สามารถประเมินสถานการณ์ได้อย่างละเอียด เข้าใจข้อดีและข้อเสียของแต่ละแนวทางหรือ
 2. ทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและมีข้อมูลสนับสนุน
 3. ทำให้สามารถวางแผนการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ

ประโยชน์ที่ได้รับ

- ต่อตนเอง ทำให้สามารถตัดสินใจในการแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผลและรอบคอบมากขึ้น พัฒนาความคิด สร้างสรรค์ สามารถคิดค้นวิธีการใหม่ในการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันและการ ทำงาน
- ต่อองค์กร ทำให้สามารถจัดการปัญหาได้อย่างเป็นระบบ และสามารถระบุความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ และนำแนวทางในการจัดการปัญหามาปรับปรุงกระบวนการงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- ต่อสาธารณะ ทำให้สามารถนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไข ทำให้ผู้รับบริการสามารถเข้าใจกระบวนการทำงานได้ชัดเจน ลดความขัดแย้ง

(ลงนาม)

(นางสาวภทรชนก ปัทมะนาวิณ)

นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

(ลงนาม)

(นางสาวกชกร กานตารัมภ์)

ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินพระนครศรีอยุธยา

ผู้รับรองผลการพัฒนาความรู้